

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ІНТЕГРАЦІЯ НАУКИ, ПРАКТИКИ ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Наукова доповідь на загальних зборах НАПН України «Про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2025 році та завдання на 2026 рік», 3 квітня 2026 р.

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2026.8123>

КУЛІКОВ

Петро Мусійович

*доктор економічних наук,
професор, почесний академік
НАПН України, голова Вченої
ради Київського національного
університету будівництва і
архітектури, голова ГО
«Спілка ректорів закладів
вищої освіти України»,
м. Київ, Україна*

Анотація. У публікації представлено аналіз ключових аспектів діяльності Національної академії педагогічних наук України та Спілки ректорів закладів вищої освіти в умовах сучасних викликів. Автор акцентує увагу на необхідності переходу до інноваційних моделей навчання, розвитку патріотичного виховання та підтримки експериментальної діяльності.

Окрему увагу приділено критичним питанням вступної кампанії 2026 року, зокрема проблемі відтоку талановитої молоді за кордон та демографічним ризикам, що загрожують людському капіталу держави. Розглядаються механізми вдосконалення правил прийому до ЗВО, доцільність перегляду прохідних балів для контрактної форми навчання та стратегія оптимізації мережі закладів освіти через продумане об'єднання. Наголошується на важливості синергії між НАПН України, МОН України та Спілкою ректорів закладів вищої освіти України задля розроблення виважених державних рішень, спрямованих на збереження освітнього потенціалу країни в умовах війни та повоєнного відновлення.

Ключові слова: Національна академія педагогічних наук України; Спілка ректорів закладів вищої освіти України; вища освіта; вступна кампанія; людський капітал; воєнний стан; інноваційна особистість; об'єднання ЗВО; демографічна ситуація.

Аналізуючи звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2025 р., представлений загальним збором, слід констатувати, що в умовах воєнного стану зроблено великий обсяг роботи (Кремень, ред., 2026а; Кремень, ред., 2026б).

Особливо звернуто увагу на проблематику формування інноваційно орієнтованої особистості та патріотичне виховання в умовах воєнного стану. Здійснено значний поступ у напрямі трансформації освітнього процесу – від застарілих моделей навчання до впровадження сучасних інноваційних підходів. Активного розвитку набула також експериментальна діяльність, спрямована на апробацію та імплементацію новітніх освітніх практик. Поряд із цим зберігається низка актуальних проблемних питань, що постають перед суспільством і потребують подальшого наукового осмислення та практичного розв'язання.

Ураховуючи наведене, пропоную звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України схвалити.

На останньому засіданні 23 березня 2026 р. Спілки ректорів закладів вищої освіти України було обговорено питання про підготовку до вступної кампанії (ГО «Спілка ректорів закладів вищої освіти України», 2026).

Необхідно надати належне Міністерству освіти і науки України, яке вчасно підготувало правила вступу, і сподіваюся, що вступна кампанія пройде позитивно.

Водночас існує низка нагальних питань, що потребують всебічного обговорення та наукового осмислення.

По-перше, ректорів турбує насамперед тенденція щодо значного відтоку молоді за кордон. І тут є над чим працювати.

По-друге, актуалізується необхідність щодо вдосконалення правил вступу. Зокрема, складання трьох – чотирьох предметів упродовж чотирьох годин становить значне навантаження для вступників і потребує перегляду з урахуванням психолого-педагогічних чинників. У цьому контексті доцільною є активніша участь Національної академії педагогічних наук України у науковому обґрунтуванні відповідних змін.

По-третє, раціональним є запровадження більш гнучких підходів до організації вступної кампанії, зокрема перегляд вимог до мінімального проходного балу. У цьому контексті варто розглянути можливість його зниження для вступу на контрактну форму навчання (наприклад, зі 150 до 125 балів) або вироблення альтернативних механізмів оцінювання, що забезпечуватимуть баланс між доступністю освіти та збереженням її якості.

По-четверте, потребує більш виваженого підходу процес оптимізації мережі закладів загальної середньої освіти, зокрема питання скорочення шкіл, що має здійснюватися з урахуванням демографічних, соціальних і регіональних особливостей.

По-п'яте, зберігає актуальність проблема об'єднання закладів вищої освіти, що потребує системного аналізу та вироблення ефективних управлінських рішень.

На мою думку, істотних проблем не виникатиме за умови здійснення відповідних виважених заходів на засадах системного підходу, орієнтованого на державні пріоритети та з урахуванням національних інтересів в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни (Куліков, & Єсаулов, 2025).

Я пам'ятаю, що в 2004 р. вперше було започатковано експеримент щодо об'єднання університетів в м. Суми з Міністром освіти і науки України В.Г. Кременем. Водночас тогочасна політична ситуація не сприяла реалізації зазначених ініціатив. Проте необхідність здійснення процесів об'єднання залишається актуальною.

По-шосте, доцільно акцентувати увагу на демографічній ситуації як одному з ключових чинників розвитку людського капіталу. З огляду на те, що навіть країни Європейського Союзу стикаються з відповідними викликами, для України ця проблема є ще більш актуальною та потребує системного й пріоритетного розв'язання.

Партнери України в країнах Європейського Союзу виявляють занепокоєння станом освіти та підготовки молоді, що супроводжується збільшенням фінансування освітньої галузі. Водночас існує ризик, що внаслідок міграційних процесів, зокрема виїзду української молоді за кордон, національна система освіти опосередковано сприяє зміцненню людського капіталу інших держав (Куліков та ін., 2024).

Проблем багато, та ще більше їх додала війна. Всі ці питання необхідно частіше розглядати на спільних заходах академії, Спілки ректорів закладів вищої освіти України та Міністерства освіти і науки України.

У дискусіях виникне й правильний підхід для їх вирішення.

Я впевнений ми переможемо!

Слава Україні!

Слава Збройним Силам України!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- ГО «Спілка ректорів закладів вищої освіти України». (2026, 23 березня). *Засідання Спілки ректорів України*. <https://zvo.knu.ua/ua/news-1-3-414-zasidannya-spilki-rektoriv-ukraini>
- Кремень, В.Г. (ред.). (2026a). *Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2025 р.* Київ: Педагогічна думка, <https://doi.org/10.37472/zvit2025-2>
- Кремень, В.Г. (ред.). (2026b). *Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2025 р. (короткий виклад)*. Київ: Педагогічна думка, <https://doi.org/10.37472/zvit2025-1>
- Куліков, П., & Єсаулов, Ю. (2025). Неперервна інноваційна освіта: проблеми формування та шляхи вирішення. У П.В. Захарченко (ред.), *Маркетингові стратегії, підприємництво і торгівля: сучасний стан, напрямки розвитку : тези доповідей VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції з нагоди 95-річчя КНУБА, 10 квітня 2025 року* (с. 158-160). Київ: КНУБА. <https://repository.knuba.edu.ua/handle/123456789/17186>
- Куліков, П.М., Журавська, Н.Є., & Неудачна, А.І. (2024). Комплексні підходи для відновлення України. *Науковий журнал «Креативний простір™»*, 19. С.90-92 <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/42928/154824.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

STRATEGIC GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE UNDER MARTIAL LAW: INTEGRATION OF SCIENCE, PRACTICE, AND PUBLIC ADMINISTRATION

*Scientific report to the General Meeting of NAES of Ukraine 'On the Activities of the National Academy
of Educational Sciences of Ukraine in 2025 and Tasks for 2026' on 3 April 2026*

Petro Kulikov

*DSc in Economic, Professor, Head of the Academic Council of Kyiv National University of
Construction and Architecture, Chairman of the Public Organization 'Union of Rectors of Higher
Education Institutions of Ukraine', Kyiv, Ukraine*

Abstract. *The publication presents an analysis of key aspects of the activities of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine and the Union of Rectors of Higher Education Institutions in the face of contemporary challenges. The author emphasises the necessity of transitioning to innovative learning models, developing patriotic education, and supporting experimental research activities.*

Special attention is paid to the critical issues of the 2026 admission campaign, particularly the problem of talented youth migration abroad and demographic risks threatening the country's human capital. The article examines mechanisms for improving admission rules, the expediency of revising minimum score requirements for tuition-based education, and the strategy for optimising the educational network through well-considered institutional mergers. The author underscores the importance of synergy between the NAES of Ukraine, the Ministry of Education and Science, and the Union of Rectors to develop balanced state decisions aimed at preserving the country's educational potential during the war and post-war recovery.

Keywords: *National Academy of Educational Sciences of Ukraine; Union of Rectors of Higher Education Institutions of Ukraine; higher education; admission campaign; human capital; martial law; innovative personality; merger of higher education institutions; demographic situation.*

Отримано: 3 квітня 2026 р.

Прийнято: 20 квітня 2026 р.

Опубліковано: 30 квітня 2026 р.